

DAGENS FRÅGOR

Inflationsdebatten. Visa av skadan från 1950 hade socialdemokraterna i årets valrörelse avstått från »Vi klarade krisen»-affischer. I deras ställe framträdde bondeförbundet på affischtavlorna med jubelropet »Kronan är räddad». Förmodligen ville bondeförbundsledningen ge godtrogna väljare intrycket, att om koalitionen inte medfört andra resultat, så hade i alla fall penningvärdet räddats tack vare herr Hedlunds et consortes inträde i regeringen. I valrörelsen kom därför inflationsfaran bort mer eller mindre, vilket onekligen vittnar högt och starkt om socialdemokraternas förmåga att djupfrysa för dem obehagliga ting. Liksom emellertid djupfrysta varor snart tina upp, när de tas fram ur frysboxen, tinade också inflationsfrågan upp, så snart valrörelsen var överstånden. Den här gången tog det precis 13 dagar från valdagen. Första stöten i den pånyttfödda inflationsdebatten utdelades under högtidliga former av ordföranden i Tjänstemännens Centralorganisation på ekonomistämman i Västerås den 3 oktober. Herr Adamssons tes var den, att det under året inträffat en löneglidning uppåt, i vilken tjänstemännen icke blivit delaktiga. En lönehöjning för dessa av storleksordningen 10 procent vore nödvändig. I de fall där företagen icke kunde bära en sådan kostnadsfördyring vore det bättre att godta prishöjningar än att avstå från lönehöjningar. Herr Adamsson ställde också frågan, om det vore otänkbart att få till stånd prissänkningar, så att man på den vägen kunde ta ut standardhöjningen, men i varje fall hans medhjälpare tycktes inte tillmäta den frågan betydelse. Om ett år kunde vi vara i det läget att penningvärdet sjunkit 5 å 10 procent framhöll herr Adamsson till sist i en replik i den efterföljande diskussionen.

Den utkastade brandfacklan föranledde omedelbart en stark uppgång av aktiekurserna på börsen och i tidningspressen en intensiv inflationsdebatt, som tidtals verkat nästan hysterisk. Det har inte bidragit att på något håll lugna stämningen, att de stora organisationernas representanter enstämmigt förklarat sig icke kunna ta ansvaret för penningvärdets bevarande, utan att detta odelat låge hos statsmakterna, samtidigt som statens representant och riksbankens talesman herr Hall i Västerås-debatten hotade med drastiska åtgärder i form av lönestopp för de statsanställda, investeringsbegränsning i staten, nedskärning av byggnadstillstånden, minskning av kreditvolymen, fördyring av krediterna och skattehöjningar allt enligt herr Halls egna ord tillräckligt för att framkalla en »välordnad lågkonjunktur», om industrien, köpmännen, tjänstemännen och arbetarna inte hölle sig inom ramen för det möjliga. Förvirringen har ingalunda minskat av att den nuvarande riksbankschefen tröttnat på sin post och slutar vid årets utgång. De förklaringar han avgivit till pressen rörande verk-

samheten i riksbanken förstärka intrycket av att penningvärdets försvär är i hög grad desorganiserat.

Ändock är läget det, att man ställer sig undrande inför tanken på en andra engångsinflation. Visserligen är det utrikespolitiska läget sådant, att nästan vad som helst kan hända och därigenom alla förutsägelser kunna slå slint. Men inte desto mindre är prisutvecklingen på de internationella råvarorna långsamt men stadigt vikande till skillnad från hösten 1950, då de befunno sig på våldsam uppgång. Om också de svenska skogsprodukterna i år avsatts till stigande priser, är detta bara glädjande, eftersom det betyder, att vi, när andra råvaror falla, få mer i utbyte reallt sett för vår export, vilket ur inflationssynpunkt inte är ofördelaktigt. Vår försörjning är på några få undantag när t. ex. bostäderna bättre nu än 1950. Konkurrensen särskilt från utlandets sida är hårdare och i verkligheten någonting att räkna med för företagen. Det går inte att höja priserna hur som helst, utan att det återverkar ogynnsamt på försäljningsinkomsterna. Slutligen ha vi en engångsinflation bakom oss, och någon lärdom därav borde väl ändå ha dragits. Naturligtvis kan det dock trots detta inträffa, att vi få en ny inflation, men i så fall skulle den uteslutande framkallas av rent interna faktorer, dvs. bero på det egna oförnuftet. Naturligtvis är lönernas höjd en sak, som både kan och kommer att diskuteras mellan arbetsmarknadens parter. Något lönestopp finns dess bättre inte. Naturligtvis böra parterna kräva höjda löner respektive komma med motbud. Oförnuftigt blir det först, när sambandet uppenbart förloras mellan den förverkligade lönestegringsprocenten och den f. n. till omkring 4 procent beräknade, men måhända större eller mindre, reala produktionsökningstakten inom näringslivet.

Några val- För den inbitne sifferbitaren är tiden efter ett val med **siffror.** dess möjligheter till sifferlek närmast ett eldorado. Men samtidigt befinner man sig i stor vanda — hur skall man få tag i de riktiga siffrorna? Den ena tidningen lämnar en uppgift, den andra en annan. Ibland upptäcker man skiljaktigheten och kan kanske få fram det riktiga resultatet, ibland inte. Sedan man lagt upp något dussin tabeller kommer plötsligt en korrigeringskrävande tjogtals med ändringar. Då står man ändå där i ovisshet ända tills den officiella statistiken kommer — något år senare. Några anspråk på full exakthet kan därför en statistisk redogörelse för 1954 års val inte ha i dagens läge. Med denna reservation kunna nu redovisas följande siffror:

	H	Bf	Fp	S	K	Summa
Landsting	429 906	392 257	574 421	1 419 518	119 750	2 935 852
Icke-landstingsstäder .	170 032	943	255 354	388 359	64 977	879 665
Summa	599 938	393 200	829 775	1 807 877	184 727	3 815 517

Därtill komma ett par tusen »Övriga». I förhållande till det föregående kommunalvalet, 1950, innebära dessa siffror följande ändringar:

Dagens frågor

	H	Bf	Fp	S	K	Summa
Landsting	+ 97 851	- 72 670	- 3 667	- 39 831	- 5 010	- 23 327
Icke-landstingsstäder	+ 33 650	- 3 351	+ 2 028	- 10 445	+ 1 614	+ 23 496
Summa	+ 131 501	- 76 021	- 1 639	- 50 276	- 3 396	+ 169

I procent räknat:

	H	Bf	Fp	S	K	Summa
Landsting	+ 29,5	- 15,6	- 0,6	- 2,7	- 4,0	- 0,8
Icke-landstingsstäder . .	+ 24,7	- 78,0	+ 0,8	- 2,6	+ 2,5	+ 2,7
Totalt	+ 28,1	- 16,2	- 0,2	- 2,7	- 1,8	+ 0,0

Antalet landstings- respektive stadsfullmäktigemandat framgår av följande:

	H	Bf	Fp	S	K	Summa
Landsting	190 (+90)	193 (-25)	277 (+16)	701 (+84)	24 (+8)	1.385 (+173)
Icke-lands- tingsstäder	77 (+16)	0 (-)	94 (-4)	184 (-15)	21 (+9)	376 (+6)
Summa	267 (+106)	193 (-25)	371 (+12)	885 (+69)	45 (+17)	1 761 (+179)

Den procentuella andelen av valmanskåren må redovisas för de senaste fyra valen:

	H	Bf	Fp	S	K
1948	12,3	12,4	22,8	46,1	6,3
1950	12,3	12,3	21,7	48,6	4,9
1952	14,4	10,7	24,4	46,1	4,3
1954	15,7	10,3	21,7	47,3	4,8

För sista valet kunna siffrorna lämpligen delas upp:

	H	Bf	Fp	S	K
Landsting	14,6 (+3,3)	13,4 (-2,3)	19,6 (+0,1)	48,3 (-1,0)	4,1 (-0,1)
Icke-landstingsstäder	19,3 (+3,4)	0,1 (-0,4)	29,0 (-0,6)	44,2 (-2,4)	7,4 (-)

I förhållande till 1950 års val har högerpartiet ensamt ökat sitt röstetal liksom sin andel i valmanskåren. Även mandatmässigt kan högern redovisa den största ökningen. Något egendomligt kan det förefalla att socialdemokraterna med en förlust på cirka 50 000 röster dock fått en mandatökning på 69, medan högerpartiet med sin röstökning på 131 000 ej fått mer än 106 nya mandat. Det visar sig också att högern fått »betala» mer för sina mandat än de övriga demokratiska partierna. Medan socialdemokraterna, bondeförbundet och folkpartiet i tur och ordning fått ett landstingsmandat för 2 025, 2 033 respektive 2 074 röster, motsvaras högerpartiets mandat av 2 263 röster. Jämför man med 1950 finner man dock att skillnaden nedgått högst

avsevärt. Då fick högerpartiet »betala» inte mindre än 3 321 röster för varje landstingsmandat mot respektive 2 133, 2 215 och 2 365 för respektive bondeförbundet, folkpartiet och socialdemokraterna. År 1950 förekom genomgående kartell mellan högern, bondeförbundet och folkpartiet — bortsett från Göteborgs stad. Högerpartiet hade då på flera håll röster som inte gävo partiet något mandat men kommo kartellbröderna till godo. Detta är anledningen till att dessa två partier fingo mandat för ett mindre genomsnittligt röstetal än socialdemokraterna. Vad bondeförbundet beträffar har detta parti sina röstande så koncentrerade till vissa valkretsar att antalet »borttappade» röster blir mycket ringa.

Den ojämnhet i förevarande avseende som ännu föreligger mellan högern och de övriga demokratiska partierna sammanhänger till väsentlig grad med valkretsindelningen. I vissa valkretsar har högerpartiet legat några hundra röster under det för mandat erforderliga. Exempel härpå är Gävleborgs län som endast fått 2 mandat på 8 601 röster, medan t. ex. bondeförbundet fått 7 mandat på 15 848 röster, samt Västernorrland, där högerpartiet fått 4 mandat på 13 679 röster men bondeförbundet 10 på 18 288 röster. Totalt finner man ju också att bondeförbundet, som inom landstingsområdena hade 37 000 färre röster än högerpartiet, dock fick 3 landstingsmandat mera. Jämför man på nytt med 1950 finner man dock en väsentlig förbättring i proportionaliteten. Bondeförbundet hade då ca 133 000 röster mera än högern inom landstingsområdena, men fick ej mindre än 118 mandat mera.

Gör man jämförelsen med 1952 i stället för med 1950 blir bilden väsentligen annorlunda. För högerpartiet kan fortfarande inregistreras en ökning (+ 56 113), men även socialdemokraterna (+ 65 593) och kommunisterna (+ 20 533) visa en framgång. För folkpartiets del har det skett en nedgång med cirka 95 000 och för bondeförbundet en fortsatt nedgång på 13 000. De procentuella ökningarna äro för högern 11 %, för socialdemokraterna 3,8 % och för kommunisterna 12,5 %, medan minskningen för folkpartiets del motsvarar 10,3 % och för bondeförbundet 3,2 %.

Jämförelsen med 1952 får sitt speciella intresse, om man undersöker hur andra kammarens sammansättning skulle bli med de nu föreliggande siffrorna. Man finner då att högern skulle vinna 7 mandat, nämligen i Stockholms stad, Sörmlands, Gotlands, Blekinge, Västmanlands och Gävleborgs län från folkpartiet och i Kristianstads län från socialdemokraterna. Utom de nämnda skulle folkpartiet förlora ett mandat i Stockholms stad till socialdemokraterna och ett i Stockholms län till kommunisterna men i stället vinna ett mandat från bondeförbundet i Jämtlands län. Folkpartiets nettoförlust skulle alltså bli 7 mandat. Bondeförbundet skulle utom i Jämtlands län förlora mandat även i Örebro län (till socialdemokraterna). Socialdemokraterna och kommunisterna skulle få vardera en nettovinst. I vissa fall skulle mandatförändringarna bero på endast ett fåtal röster. I t. ex. Gävleborgs län skulle en ökning för folkpartiets del med 109 eller en minskning för kommunisternas del med 50 röster betyda, att högerinsten i länet i stället gick ut över kommunisterna. I Jämtlands län

Dagens frågor

är marginalen för folkpartiets del gentemot bondeförbundet endast 39 röster.

Lek med siffror — må så vara, men det är en lek, som ger vägledning för de närmaste årens betydelsefulla arbete. Högerpartiet kan börja förberedelserna för 1956 års val med förtröstan. Årets valresultat har visat att väljarna uppmärksamhet följt med — och i många fall redan påverkats av — högerens genomtänkta och ärliga alternativ i svensk politik.

O. Ö.

Finlands ryska guldlån. I mitten av augusti började det i Finland gå rykten om ett nytt guldlån från Ryssland. Lånet skulle bli, sade man, av ungefär samma slag som det, vilket beviljades i februari i år, gällande 40 miljoner rubel. Ryktet om det nya lånet sattes i samband med utrikesminister Kekkonens besök i Moskva, då det nya handelsavtalet gjordes upp. Avtalet hade försetts med ett fullständigt meningslöst politiskt bihang i form av en deklaration, som hänvisade till fredsfördraget av år 1947 och »vänskapsfördraget» vintern 1948.

Då de finländska skogsvårdsmännen i början av september voro samlade i Rovaniemi för att diskutera vad som kunde göras för Lapplands forstliga uppyckning, framträdde utrikesminister Kekkonen som en av föredragshållarna. Han meddelade därvid nyheten, att han, i samförstånd med riksdagens utrikesutskott, i somras hade anhållit om ett nytt guldlån från Sovjetunionen; lånet skulle användas för att främja Lapplands industrialisering. Bekant är att hr Kekkonen under flera år som sin käpphäst haft industrialiseringen av den nordligaste delen av Finland med undanskjutande av invändningar, som sakkunniga gjort med tanke på klimatförhållandena, transportmöjligheterna, arbetskraften o. dyl. Emellertid avslöjade hr Kekkonen i Rovaniemi, att han redan hade ett finansieringsprogram färdigt och att han parallellt med handelsavtalsförhandlingarna gjort sig underrättad om Rysslands beredvillighet att bevilja ett guldlån på 2,3 miljarder mark för den nämnda industrialiseringen. I praktiken skulle finansieringen ordnas så, att det nya guldlånet skulle utlånas åt Finlands Bank, som sedan skulle ställa en motsvarande mängd sedlar till förfogande.

Hr Kekkonens meddelande hälsades inte med bifall och begeistring av Rovaniemimötets deltagare. Den borgerliga liksom den socialdemokratiska pressen ådagalade en oförställd häpnad inför projektet. Man undrade helt enkelt, om det var nödvändigt att med utifrån lånade pengar sätta i gång en industrialisering av Lappland. Om Finlands Bank i alla fall måste trycka sedlar, för vilka det ryska guldet skall ligga som täckning i dess valv, så kan denna täckning åstadkommas på annat sätt. Det vore, ansåg man, förnuftigare att använda de lånade pengarna för att underlätta en frigivning av utrikeshandeln eller för att finansiera industrins upprustning, något som i längden skulle stärka landets konkurrensförmåga. Skall man en gång låna pengar i utlandet, så finns det andra källor, som stå till förfogande än de ryska, resonerade man.

I den fortsatta debatten erinrades det också om, att Finland med egen kraft lyckades befria Lappland från tyska trupper hösten 1944 och vintern 1945, att det väldiga återuppbyggnadsarbetet skett utan anlitan av rysk hjälp; det arbetet blev mångdubbelt tyngre och mera påfrestande än det hade blivit, om inte de oerhörda skadeståndsleveranserna snedvridit produktionen. Ingen vet ju med säkerhet huru industrialiseringen längst i norr kommer att utfalla. Man vet visserligen, att där finns åtskilligt med skog att utnyttja, men också att återväxten är skral, att de långa vintrarna skapa speciella problem och att penningvärdet där uppe är ett något underligt kapitel. Skall man börja industrialisera på allvar, så bör det ske utan tillhjälp av sådana lån, som kunna innebära vissa politiska risker i fortsättningen. Några stora svårigheter att erhålla lån i utlandet har Finland inte; rollen av räddande ängel på det området kan Ryssland inte spela nu. Men väl kan lånet, liksom det i februari upptagna, bli ett bekymmer längre fram. Om Finland självt med egna medel finansierar den drömda industrialiseringen, så försiggår väl denna i något långsammare takt än om den sker med tillhjälp av ryska rubler, men riskerna äro mindre.

Föga anmärkningsvärt men i stället fullt naturligt var, att den folkdemokratiska, dvs. den kommunistiska pressen mottog budskapet om de ryska rublerna med hänförelse. Man stimulerade glädjen med att bl. a. påstå, att det ryska lånet skulle löpa med lägre ränta än de lån man fått från exempelvis den internationella återuppbyggnadsbanken. Vad som gjorde det ryska lånet så tilltalande och befriande var, sade man, att det inte förbundits med några politiska villkor eller förbehåll, såsom fallet varit med de lån, som Finland fått västerifrån! Då Ryssland uppträder som långgivare har det, i motsats till exempelvis USA, inga politiska biavsikter, hette det.

Men detta jubel var man ensam om att uppstämman på kommunistsidan. Inte ens hr Kekkonens agrariska språkrör kunde förmå sig till att betrakta detta nya lån såsom någonting stort och löftesbringande. Man vet väl, att Rysslands inställning till omvärlden, Finland inbegripet, är en annan nu än under Stalins tid och det ges nästan dagligen exempel på, att beteendet är ett annat än tidigare. Men än så länge tror man, att detta blott är en ny taktik, som inte berör själva den kommunistiska målsättningen. Att nu sätta sig i skuld till Ryssland är fullständigt omotiverat. Den skuldsättningen kan bli en länk till i den kedja, som litet var i Finland tycker sig se allt tydligare i väven av de officiellt prisade ryska handelsavtalen.

Permanent Triest- När fredskonferensen i Paris våren 1919, i form av **provisorium.** »fristaden Danzig» och »den polska korridoren», funderade ut en kompromiss mellan det nya Polens krav på en hamn vid Östersjön och det faktum, att Öst- och Västproussen sedan 1200-talet merendels beboddes av tyskar, säges marskalk Foch ha pekat på dessa orter med orden: »Här utbryter nästa krig.» Tjugo år senare vart han sannspådd! Fordringarna att återfå dessa områden blevo

Dagens frågor

Hitlers förevändning att inleda andra världskriget. Detta avskräckande exempel hindrade likväl icke västmakterna att förnya samma experiment med en »fristat Triest» för att kasta i gapet på den glupske »marskalken» Tito, vid denna tidpunkt Stalins specielle skyddsling genom Jugoslaviens för Östblocket utomordentligt gynnsamma geostrategiska belägenhet. Stalin begärde hela Triestområdet för Tito, som hade besatt det några veckor under försommaren 1945 men tvungits till reträtt medelst maktspråk av den angloamerikanska armé i Italien, inför vilken tyskarna nyss kapitulerat.

Västmakterna voro i klämma! Det gällde att hålla Stalin på gott humör och i de Gaulles franska regering var då ännu kommunistpartiet representerat. Å andra sidan ville man ej i Washington och i London slå det nya Italien, allierad i krigets elfte timme, för pannan genom att utlämna de cirka 300 000 patriotiska italienarna i Triest till Titos kommunistiska tyranni. I Washington liksom hos Bevin i Foreign Office uppdöko efter Molotovs fräna debut på det första reguljära utrikesministermötet i London föregående höst och efter de hårda nappatagen bakom kulisserna vintern 1946 om ryssarnas utrymning av Nordpersien dystra farhågor för Sovjetunionens ärliga avsikter. Till yttermera visso höll i mars 1946 Churchill, i president Trumans närvaro, det tal i Fulton, Missouri, som konstaterade »det kalla krigets utbrott». Västdiplomaterna voro dock så mycket mindre benägna att dra några konsekvenser av Churchills pricksäkra prognos, som denna hade väckt officiellt misshag i London och Paris samt vållat väldiga vredesåskor från den numera allt annat än gemytliga »Uncle Joe» i Kreml.

För att blidka honom i Triestfrågan hittade utrikesminister Georges Bidault på en medelväg att konstruera ovannämnda artificiella »fristat», mot vilken både Belgrad och Rom protesterade men som Kreml godtog. Man kände icke då till Titos tendenser att ha sitt huvud för sig och ej i allo böja sig för Stalins påbud, vilket vållade kontroverser redan under kriget och föranledde Churchill att med osviklig instinkt satsa på kroaten Tito i stället för partisanrivalen, den kungatrogne serbiern general Mihailovitj. I fredstraktaten med Italien, som trädde i kraft den 15 september 1947, inbegreps alltså »fristaten Triest», som tills vidare skulle bestå av tvenne distrikt, av vilka A-zonen utgjordes av staden Triest och närmaste område, nästan helt italiensk och garnisonerad med 10 000 anglo-amerikanska trupper, och B-zonen i sydöst, övervägande slovensk, dit Tito dragit tillbaka sina styrkor. Efter val av guvernör genom FN:s säkerhetsråd skulle zonerna sammanslås och den autonoma fristaten under FN — liksom på sin tid Danzig under NF — börja fungera.

Den stunden kom dock aldrig! Inom säkerhetsrådet kunde de snart öppet söndrade väst- och östsidorna ej ena sig om en kandidat till guvernörsposten, utan fristaten förblev en torso i två hälfter, vars fortsatta öden kommo att bestämmas av Titos relationer till Kreml. Så länge dessa utåt tycktes orubbade, lovade västmakterna den 20 mars 1948 Italien att söka främja dess återförvärv av både A- och B-zonen, vilket ansågs ha väsentligt bidragit till den stora valseger,

som de Gasperis Democrazia Christiana vann den 18 april s.å. med majoriteten i deputeradekammaren, ett motstykke till meningsfränden Adenauers lika lysande valseger den 6 september i fjol. I Italien var det brandröda vänsterblocket komprometterat genom kommunistchefen Togliattis och hans medlöpare, vänstersocialisten Nennis, sympatier för Tito. Men endast två månader senare, den 28 juni, slungade Kominform sin bannbulla mot Tito som oförbätterlig nationell frondör mot proletäreernas påve. Som avfälling fick Tito en förklarlig politisk och militär värdestegring för västmakterna, som slogo dövörat till då Rom ofta påminde om deras tidigare utfästelser. Det dödläge i Triestfrågan, som härigenom uppkom, anses ha medverkat till det bakslag, som drabbade de Gasperis centerparti vid valen den 7 juni i fjol med förlust av flertalet på Monte Citorio med ty åtföljande instabilitet ur det parlamentariska regeringsunderlagets synpunkt. Ytterlighetspartierna på flyglarna gingo däremot förstärkta ur valstriden.

Detta var en alarmsignal som nödgade regeringarna i Washington och London — Frankrike hade härvid inga omedelbara intressen att bevaka — att ompröva sin politik med resultat att de den 8 oktober i fjol beslöto att lämna A-zonen och låta Italien helt överta dess civila förvaltning och ånyo dess militära skydd. Ett ramaskri av raseri hördes genast från Tito, som tillkännagav att samma dag som anglo-amerikanerna försvunno från A-zonen, jugoslaviska trupper skulle inmarschera. Till yttermera visso koncentrerade han några divisioner vid gränsen norr om Triest. Italienska regeringen skred till liknande motåtgärder, och i Moskva kunde man bespetsa sig på ett så uppbyggligt spektakel som en tuffäktning på sophögen av västmakternas brustna förhoppningar i denna ömtåliga region. Så långt gick det dock icke. På intetdera hållet fanns någon Hitler, som till varje pris ville krig. I Washington och i London insåg man att aktionen varit otillräckligt diplomatiskt preparerad och dess förverkligande ajournerades på obestämd tid. Därefter dämpades småningom känslorvallet hos berörda parter, och de uppmarscherade förbanden återkallades till sina fredsörläggningar.

Utan att överge den enda rationella lösning av den segslitna konflikten, som planen av den 8 oktober otvivelaktigt erbjöd, inledde nu amerikanska och brittiska regeringens tålmodiga förhandlingar, av vilka ett positivt resultat snart syntes desto angelägnare som Triest var den stöttesten för Italiens anslutning på lämpligt sätt till den militära allianstraktat, vilken under sistlidna augusti månad under-tecknades mellan Turkiet, Grekland och Jugoslavien och som gjort dessa sinsemellan sedan århundraden söndrade Balkanstater till en förebild — för t. ex. Frankrike! Med sin realistiska statskonst begrep också Tito att, med Italien som förmedlande länk mellan Atlantpaktens västliga och östliga försvarssystem, Triestluckan skulle tilltäppas samt enhetsfronten från Kanalen till Kaukasus stabiliseras och förstärkas. Alla kloka italienare hade också resignerat och tröstat sig med att åtminstone Triest, segerbytet från första världskriget, som kostat 600 000 man i döda, kunde återbördas till moderlandet.

Uppgårelsen om Triest påstods vara färdig i juli och skulle publi-

ceras i samband med den nya Balkanpaktens tillkomst. Men det dröjde, beroende på att Tito envist fordrade att ett par slovenska kommuner skulle överföras från A- till B-zonen. Washington måste sända biträdande utrikesministern Robert Murphy till Belgrad och Rom för att utjämna dessa sista fnurror på tråden. Jämväl fältmarskalk Montgomery anlände till Belgrad och lär ha gjort slag i saken genom att rättframt som soldat vädja till sin kollega: »Herr president, ämnar Ni verkligen för ett par acres mark äventyra en stor strategisk möjlighet att befästa freden och därmed Ert eget lands trygghet?»

Den 5 oktober undertecknades äntligen i London det protokoll som paraferade den angivna förlikningen. Både Italien och Jugoslavien undanbådo sig dock att den skulle betecknas som »definitiv», enär de »i princip» ej avstå från anspråk på varandras zoner. Anordningen skulle endast vara »provisorisk» och behövde därför icke medföra någon ändring av fredstraktaten med Italien, i vars klausuler den ofödda »fristaten Triest» sålunda kommer att konserveras. Detta är finurligt även ur den synpunkten, att om Sovjetunionen formaliter skulle beklaga över brott mot sagda fördrag, den kan få ett svar i samma kasus: Det gäller blott ett provisorium utanför fredstraktatens ram och räckvidd! Ingen betvivlar dock dess permanenta karaktär som förnyat bevis på sanningen i det franska ordstävets: »Ce n'est que le provisoire qui dure.»

»Västeuropeiska Unionen.» Efter Europaarméns fall i franska nationalförsamlingen den 30 augusti ankom det på anglo-amerikansk statskonst att ur Bonn- och Paristraktaternas sammanbrott söka bärga deras substans: erkännande av västtyska förbundsrepublikens suveränitet, dennas upprustning som oundgänglig förutsättning för Västeuropas försvar samt så mycket av Europaarméns »integrations»-syften som kunde både tillfredsställa fransmännens kontrollbehov över den nya västtyska krigsmakten och tjäna åtminstone som utgångspunkt för nya federativa strävanden. Churchills regering vilade icke heller på hanen. De sex kontrahenterna i f. d. Europaarmén: Frankrike, Tyskland, Italien och de tre Beneluxstaterna, vilka voro deltagare i den strandade Brysselkonferensen 16—22 augusti, inbjödos, jämte USA och Kanada, i hast till en konferens i London den 14 september. Till följd av anmälda förhinder av Dulles, som måste bevista Manillamötet för att underteckna SEATO om Sydostasien, och av Adenauer, bunden i Bonn av plenum i den från sommarferierna återkomna förbundsdagen, uppsköts konferensen till den 28 september.

Ajourneringen var välbetänkt också ur den synpunkten, att den beramade konferensen kunde till tiden förkortas och dess sakliga framgång underlättas, därest parterna på förhand, var för sig, preparerats för det nya uppslag, som väntades av Churchill-Eden, enär de tagit initiativet att föra den västeuropeiska försvarsgemenskapen ur dess dödläge från Bryssel och Paris. Den gamla Simplicissimus hade en gång en teckning av en beskickning som nomadläger med texten: »Diplomatie ist ein Gewerbe, das im Umherziehen ausgeübt wird.»

Satiren avsåg de ständiga förflyttningarna inom denna profession — och har ännu icke mistat sin udd, då det gäller den svenska utrikesförvaltningen. I våra dagar kan man dock lämpligare säga: »Umherfliegen», varvid rekordet innehas av Dulles, som under två år hunnit flyga jorden runt flera gånger. Eden är honom härvidlag i hälar, och han startade i mitten av september en blyxfärd med flyg till Bryssel — där Beneluxledarna samlats — Bonn, Rom och Paris som besvärligare slutspurt. Snart läckte det ut att Eden föreslog en sådan restaurering av den Brysselpakt från 1948 mellan Storbritannien, Frankrike och Benelux, vilken ett år senare absorberades av Atlantpakten att den kunde bli en asyl för den nu hemlösa försvarspolitiska och federala »Europatanken». I konsekvens härmed har brittiska regeringen, med de blivande medlemmarnas bifall, benämnt Brysselpaktorganisationen »Västeuropeiska Unionen», vid vilken dopakt USA så gärna stått fadder. Ursprungligen riktad mot »tysk aggression» skall paktens i stället, förutom Italien, välkomna Västtyskland som den förlorade sonen i de fria folkens familj. Skall det förbli ett problem-barn? Mätte landsfadern Adenauer förlänas ett långt liv!

Edens projekt fick i Bryssel ett positivt mottagande av Spaak, Beyen och Beck ävensom av Adenauer och av Scelba. Mendès-France var kärvare men icke helt negativ. Vad som däremot föranledde Dulles att plötsligt flyga i Edens spår till Bryssel och till Bonn är alltjämt ovisst. Hans motiv kan ej enbart ha varit att genom uteslutning av Paris demonstrera sitt misshag mot Mendès-France och medelst besök hos Adenauer med frikostiga komplimanger reparera dennes prestige, som inför västtysk publik blivit ramponerad genom den hittills resultatlösa utrikespolitiken. De kristna demokraternas motgångar vid de senaste lantdagsvalen i Nordrhein-Westfalen och i Schleswig-Holstein, i jämförelse med den överväldigande viktorian den 6 september i föl vid nyvalen till förbundsdagen, voro tydliga tecken härtill. Vid mellanlandning i London på återväg till Washington måste Dulles dock ha fått så goda intryck av Edens ovannämnda konsultationer och konferensprogram, att han slösade med lovord och bedömde läget påfallande optimistiskt.

I London sattes alla klutar till att infånga den förliga vinden. Ett komiskt intermezzo erbjöd upplivningen av det bortkomna Brysselpaktrådet, som befanns sakna både lokal, telefon och delegater. I Foreign Office improviserades det under ledning av Frank Roberts, en av Edens skickligaste ämbetsmän, och var perfekt då Londonkonferensen sammanträdde. I början krånglade Mendès-France, men andra dagen, den 29 september, spelade Eden ut det trumfkort, med vilket han hittills hållit inne. Brittiska regeringen förpliktade sig nämligen att under Brysselpaktens giltighetstid till 1998 låta sin nuvarande Rhenarmé på 4 divisioner med taktiskt flyg stanna i Västtyskland och först minskas eller evakueras efter godkännande av Bryssel- eller Atlantpaktens råden — vilka det nu skall bli. Härmed hade Storbritannien delvis avhånt sig suveräniteten. De facto var detta en långsam procedur med upprinnelse i l'entente cordiale med Frankrike från april 1904, då Storbritannien bröt med sin »splendid isola-

tion», varpå följde deltagandet i två världskrig på kontinenten samt stationerandet av 120 000 man efter krigets slut i Västtyskland. Formellt var det likafullt ett avsteg från den senast av både Attlees och Churchills regeringar proklamerade principen att hänsynen till samväldet och imperiet förbjöd moderlandet att traktatmässigt binda sin militära rörelsefrihet vid andra europeiska staters öde. Förmodligen hade idén varit i Churchills säck innan den kom i Edens påse, och för Churchill måste det ha varit en tillfredsställelse att nu äntligen, i länge efterlyst handling, kunna infria sina paroller om »Europas Förenade stater» i Zürichtalet i september 1946 och om en »Europar-armé» vid Europarörelsens start. Självövervinnelsen kunde inte heller ha varit så stark för den brittiske statman, vilken likt Churchill katastrofvåren 1940 föreslog det sviktande Frankrike att ingå en realunion med Storbritannien.

Medgivandet hade emellertid en sensationell effekt på alla konferensens deltagare men mest på Mendès-France, som därmed i Paris kunde redovisa förverkligandet av ett av fransmännens ivrigaste önskemål under senare decennier. Detta hindrade dock icke Mendès-France att upprepade gånger med skärpta kontrollvillkor över Västtysklands upprustning genom Brysselpaktrådets tilltänkta organ äventyra konferensens förlopp. Den tålmodige medlaren Eden blev rent av vred över hans genstörtighet. Till slut gick dock allt i lås genom eftergifter av Adenauer, som lovade att icke med våld främja Tysklands återförening och som avstod från rätt för västtyska industrien att tillverka alla slag av grövre krigsmateriel.

Londonkonferensens gynnsamma utgång var dock blott en första etapp mot målet. Den andra utgjorde vederbörande parlaments inställning till deras utrikesministrars uppträdande på konferensen, vilket snabbt godkändes i Bonn, Rom, Benelux men ej ens ifrågasattes i Storbritannien, Kanada och USA. Franska nationalförsamlingens inställning var återigen det stora frågetecknet. Här segrade Mendès-France med avsevärd majoritet vid en förtroendeomröstning den 12 oktober. Under tiden ha olika expertkommittéer varit intensivt sosselsatta med att parafera Londonprotokollen och redigera förslag till nya konferenser i Paris mellan utrikesministrarna, varefter beslut skall fattas om Västtysklands inträde i Atlantpakten av dennas vederbörande råd. Huruvida enighet kunde uppnås vid dessa konferenser var icke utan vidare givet, helst som Mendès-France envisades att ånyo hala fram Saarfrågans lösning som villkor för Frankrikes anslutning. Slutstadiet blir sedan de olika parlamentens ratificering under senhösten av de traktattexter m. m., som skola framgå av Pariskonferenserna d. 19–23 okt.

De gingo till sist i lås efter dramatiska dygn den minnesvärda lördagen d. 23 okt., sedan kompromiss träffats om Saar mellan Mendès-France och Adenauer. Liksom tidigare komma blickarna nu att ånyo riktas mot Nationalförsamlingen i Paris. Det förutses emellertid att Mendès-France för ratificering kan räkna med ungefär samma flertal som den 12 oktober.

Skandinavisk kulturpropaganda i USA. Att vara ett litet land och göra sin kultur gällande inför de stora nationerna, som tala andra språk och ha andra historiska utvecklingar att se tillbaka på, det är en svår uppgift och en uppgift som kräver förfarenhet i reklamens och propagandans subtila konst. Det har på sista tiden ofta dryftats, vad de nordiska länderna kunna göra för att sprida en effektivare kännedom om sin kultur i utlandet och särskilt på andra sidan Atlanten. Direktör Sven Rynell i Svenska Institutet har i *Svensk Tidskrift* (nr 7, 1954) lämnat en utförlig redogörelse för den svenska lektoratsverksamheten i utlandet och de svårigheter som den tvingas kämpa under, och i augusti framlade Hakon Stangerup i *Svenska Dagbladet* ett förslag om en stor serie översättningar av nordisk skönlitteratur i Amerika som ett outhärligt medel för att stimulera intresset för de nordiska ländernas kultur i USA. Han gav därvid också ett flertal konkreta exempel på de svårigheter, som lärare i skandinavisk litteratur i USA äro underkastade.

Även om ett sådant program som Stangerups skulle medföra fördelar för upplysningsverksamheten, kan förvisso också invändningar resas. För det första har mycket få amerikanska universitet med undervisning i nordisk kultur en så pass vid plats för litteraturen på sitt schema, att man i föreläsningarna och kurserna kan hinna vid sidan av de allra största gestalterna. För det andra lära sig de amerikanska studenter, som på allvar önska fördjupa sina kunskaper i nordisk litteratur, alltid att behärska originalspråken. För det tredje är bristen på översatta verk heller inte så skriande. Av äldre svensk litteratur föreligga på engelska, i översättningar av visserligen växlande halt, bl. a. Tegnér's Frithiofs saga, Rydbergs *Den siste atenaren*, flera av Strindbergs, Heidenstams och Selma Lagerlöfs viktigaste arbeten, av Fröding och Karlfeldt valda dikter. Av 1900-talslitteratur finnas, utom noveller av Hjalmar Söderberg och tiotalisterna, t. ex. romaner av Eyvind Johnson, Vilhelm Moberg och Pär Lagerkvist, jämte skådespel, dikter och noveller av den senare. En fjärde invändning är att åtskilliga författare genom sina utmanande ämnen eller sitt konstnärliga raffinemang äro synnerligen svåra att acceptera för den amerikanska publiken, som i genomsnitt är mindre avancerad än den nordiska. Detta har sin tillämpning å ena sidan på verk som *Krusenstjernas von Pahlen-serie* eller *Fridegårds sociala romaner*, å andra sidan på en så svårtydd och komprimerad författare som Tage Aurell.

Det är faktiskt inte i främsta rummet översättningar av nordisk skönlitteratur som äro erforderliga för den akademiska undervisningen och kulturpropagandan i vidare bemärkelse i Amerika. Det är andra ting, som äro lika viktiga men vilkas betydelse är mindre uppmärksammas här hemma: handböcker och översiktsarbeten, bildmaterial och grammofoonskivor.

Vad först handböckerna beträffar, existerar det inget riktigt översiktsarbete över Nordens historia — Ingvar Anderssons kända arbete väntas emellertid under närmaste tid utkomma på engelska. Det finns

en *History of Norway*, utkommen efter kriget (Karen Larsen), men ingen modern svensk historia och knappast någon äldre överhuvud, som ännu är tillgänglig i bokhandeln. Det finns ett par äldre arbeten om den skandinaviska litteraturen, som äro synnerligen tillfälliga och otillfredsställande, och ett nyligen utkommet, som är mycket korrekt men kortfattat (Bredsdorff-Mortensen-Popperwell). Någon den svenska litteraturens historia på engelska existerar inte; en sådan lär för ett antal år sedan ha beställts genom American-Scandinavian Foundation men är ännu inte färdig. En monografi över Strindberg är oerhört nödvändig, eftersom han är den i Amerika bäst kände svenske författaren, och ett utgivande av Martin Lamms stora monografi har varit på tal men kan inte ske utan en omarbetning för amerikansk publik. Det finns en norsk konsthistoria och en kortfattad svensk (Gertrud Serner), men någon sammanfattande kulturhistoria för Norden eller Sverige existerar inte. Eftersom den viktigaste nordiska kursen vid amerikanska universitet brukar vara en översikt kurs i stora linjer över de nordiska ländernas historia och kultur genom århundradena, skulle en sådan översikt, låt vara i kortfattad form, vara högst behöflig. Men böcker som dessa måste skrivas av personer som varit i Amerika och något så när känner den amerikanska publikens intressen och reaktionssätt.

Den nästa gruppen av oundärliga hjälpmedel är bildmaterialet. För undervisningen, särskilt för den kulturhistoriska kursen, behövs skioptikonbilder och färgbilder, som presentera platser, föremål, konst, hemslöjd, arkitektur, industrier, överhuvud ting av arkeologisk, kulturhistorisk, etnografisk, allmänt estetisk, geografisk och ekonomisk betydelse. Harvarduniversitetets bildarkiv, som har tiotusentals skioptikonbilder, äger faktiskt bortåt 500 bilder i svart-och-vitt med skandinaviskt material och reproducerar ständigt nya.

Naturligtvis äro färgbilderna svårare att anskaffa, på samma gång som deras illustrationsvärde är ojämförligt mycket större. Antalet färgbilder med skandinaviska motiv torde vid samtliga amerikanska universitet vara försvinnande litet, och här skulle faktiskt behövas ett initiativ från de nordiska länderna. Det är naturligtvis först och främst vårt måleri, som på detta sätt skulle kunna göras tillgängligt för amerikansk publik, och det måste ju reproduceras på hemorten.

Sist men inte minst är filmen ett oerhört värdefullt hjälpmedel vid undervisningen och för upplysningsverksamheten i allmänhet. De nordiska resebyråerna i de största amerikanska städerna tillhandahålla gratis ett mindre antal filmer till utlån åt skolklasser, universitetsauditorier och föreningar, men här skulle också behövas ett antal specialiserade dokumentariska filmer om livet i Norden i dag, t. ex. kulturlandskap, slott och medeltidskyrkor, de vackraste städerna, älvar och vattenfall, skogsbruk och industrier, idrott, fritidssysselsättningar, cykelsemestrar, vardagens arbetsliv — om sådana ting skulle kortfilmer kunna berätta mycket mera åskådligt, levande och uttömmande än någonsin många ord och föreläsningar.

Om mycket skulle kunna göras för nordisk kultur i Amerika med bistånd av fler handböcker och rikare bildmaterial, så gäller detta även i hög grad grammofonskivor. De moderna långspelande LP-skivorna äro oerhört efterfrågade i USA, där utbildningen i musikkännedom och musikförståelse vid colleges och tidigare skolor äro betydligt överlägsna den i Norden. Man kan också räkna på ett mycket vittfammande intresse för musik från främmande länder, både modern och klassisk. Men de nordiska ländernas representation i LP-beståndet är ännu ganska klen. Bäst företrädd bland nordiska kompositörer är, naturligt nog, den över hela världen populära Sibelius, med bl. a. samtliga sina symfonier. Av Edvard Grieg finnas piano-konserten, Peer-Gyntsviten, Sigurd Jorsalfar, två violinsonater och sviten Från Holbergs tid. Danmark har ett par sonater av Riisager, två symfonier och två mindre verk av Carl Nielsen. Av svensk musik finnas Alfvéns Midsommarvaka, Rangströms Strindbergssymfoni, Nyströms Sinfonia del mare, Larssons Pastoralsvit och Wiréns Serenad för stråkar. Den svenska representationen är sålunda rikare än t. ex. den danska och norska, men hur mycket saknas inte! Man kan tänka på Bellmans musik, på vår ende store klassiker, Berwald, på Hilding Rosenberg och de ännu yngre, t. ex. Blomdahl och Bäck. En intresserad publik borde också — utan varje värderande jämförelse — ha tillgång till de nationalromantiskt orienterade kompositörer som äro tack samma att parallellisera med stämningarna i samtida konst och litteratur: Stenhammar, Peterson-Berger och Atterberg.

Demonstrationen av nordisk musik har, som här antydde, andra värden än det musikaliska egenvärdet. När man har att göra med en publik, så djupt musikaliskt bildad som de amerikanska studenterna, är det lämpligt att inleda föreläsningar i nordisk kulturhistoria med lämpliga stycken nordisk musik. Talar man om 30-åriga kriget, kan man lägga in Hugo Alfvéns Elegi ur orkestersviten Gustaf II Adolfs död, frihetstiden kan ackompanjeras med Griegs Holbergssvit, och Gustaf III:s första regeringstid kan illustreras med Bellmansmusiken. Sibelius ger en musikalisk stämningsbakgrund till Kalevala och folkdiktning, men man skulle också behöva inspelningar av folksånger, folkmusik, danser. När materialet blir rikt nog, kan musiken läggas in i strängare kronologisk ordning.

Kultur är ju inte bara litteratur. De medel, som stå till buds för att göra nordisk kultur känd och respekterad i Amerika, äro uppenbart otillräckliga. Hur viktigt det än är att låta skönlitteraturen tala för oss bortom Atlanten, så kräver vår kulturepresentation en praktisk inriktning, enkla hjälpmedel, som på ett mera direkt och mångsidigt sätt kunna berätta om våra länder, vår livsstil, våra andliga värden.

Jöran Mjöberg.

Kungsblandning

nu i *ny* förpackning

Vårt pipetobaksmärke Kungsblandning har fått en ny, bättre och vackrare förpackning. Kort sagt: en förpackning i klass med den förnämliga pipetobak som Kungsblandning är.

Den spunna och skurna tobaken ligger förpackad i arom- och konditionsbevarande plastpåse, lämplig även som tobakspung.

Priset är detsamma som förut:

50 g kr 5:25

Fråga efter Kungsblandning hos Er tobakshandlare!

AKTIEBOLAGET SVENSKA TOBAKSMONOPOLET